Oświadczenie złożone
przez senatora Wadima Tyszkiewicza
na 52. posiedzeniu Senatu
w dniu 19 lutego 2026 r.

Oświadczenie skierowane do minister rodziny, pracy i polityki społecznej Agnieszki Dziemianowicz-Bąk

Szanowna Pani Minister!

Zwracam się do pani minister w związku ze zgłoszeniem, jakie wpłynęło do mojego biura senatorskiego od Warsztatu Terapii Zajęciowej w Nowej Soli, prowadzonego przez Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Pomóż – nie będę sam". Przedmiotem zgłoszenia są wątpliwości oraz postulaty dotyczące projektu zmiany ustawy o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 8 lipca 2025 r., poz. 913, z późn. zm.), oznaczonego numerem UD 348.

Środowisko warsztatów terapii zajęciowej od lat aktywnie uczestniczy w pracach na rzecz poprawy jakości rehabilitacji i wsparcia osób z niepełnosprawnościami, w tym w spotkaniach z ministerstwem, Biurem Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, konsultacjach społecznych, a także w pracach zespołów roboczych przy Krajowej Radzie Konsultacyjnej oraz Parlamentarnego Zespołu ds. pracowników Warsztatów Terapii Zajęciowej. Jednocześnie przedstawiciele praktyków wskazują, że projekt UD 348 zawiera rozwiązania, które nie były wcześniej rzetelnie konsultowane ze środowiskiem, nie zostały należycie uzasadnione i mogą przynieść skutki przeciwne do deklarowanych celów.

Najpoważniejsze wątpliwości budzą 2 rozwiązania.

Po pierwsze, projekt wprowadza ograniczenie czasu uczestnictwa osoby dorosłej z niepełnosprawnością w WTZ do 3 kompleksowych ocen funkcjonowania, co w praktyce oznacza, że maksymalny czas pobytu to 6 lat i 6 miesięcy. Po tym okresie uczestnik musiałby opuścić warsztat, mimo że w wielu przypadkach rehabilitacja społeczna i przygotowanie do aktywności zawodowej mają charakter długofalowy i wymagają indywidualnego podejścia. W ocenie wnioskodawców rozwiązanie to może prowadzić do masowego wypychania osób z niepełnosprawnościami z systemu wsparcia bez zapewnienia realnej ścieżki dalszej pomocy.

W uzasadnieniu projektu wskazuje się możliwość przejścia do innych form wsparcia, jednak praktyka pokazuje, że środowiskowe domy samopomocy zmagają się z deficytem miejsc, a dopisanie kolejnych osób do list oczekujących grozi pogłębieniem kryzysu dostępności usług. Co szczególnie istotne, problem braku rotacji w WTZ, wskazywany także w raporcie Najwyższej Izby Kontroli z lipca 2025 r., nie zostanie rozwiązany jedynie poprzez administracyjne „limitowanie" pobytu uczestników. Rotacja będzie realna dopiero wtedy, gdy równolegle rozwiną się instrumenty przejścia do zatrudnienia i aktywności: zatrudnienie wspomagane, spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej, zakłady pracy chronionej, a także gdy powstaną nowe ŚDS. Zmiany powinny zostać skoordynowane i wdrażane równocześnie, inaczej doprowadzą do przerwania ciągłości rehabilitacji i wzrostu wykluczenia.

Po drugie, projekt przewiduje pozbawienie WTZ finansowania w okresie, gdy uczestnik podejmuje próbę aktywizacji zawodowej, przy jednoczesnym utrzymaniu dla niego miejsca w warsztacie przez maksymalnie 4 miesiące na wypadek niepowodzenia. W ocenie prowadzących WTZ takie rozwiązanie grozi destabilizacją finansową warsztatów, które już dziś funkcjonują w warunkach chronicznego niedofinansowania. Może to zniechęcać placówki do wspierania prób zatrudnienia, a więc prowadzić do skutku odwrotnego od zamierzonego.

Są także pomijane lokalne uwarunkowania w projektowaniu zmian, takie jak transport, rozproszenie osadnicze, ukształtowanie terenu, dostępność innych placówek, a przede wszystkim realna liczba możliwych miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami w danym powiecie. W wielu mniejszych ośrodkach WTZ jest często jedyną stabilną dzienną formą rehabilitacji i wsparcia, a mechaniczne wprowadzenie limitów czasowych może oznaczać w praktyce zamknięcie w domu osób, dla których warsztat jest podstawowym kanałem uczestnictwa w życiu społecznym.

Konsekwencje społeczne mogą być dotkliwe: nasilenie izolacji, wykluczenie społeczne, pogorszenie kondycji psychicznej i funkcjonalnej uczestników, a także wzrost obciążeń rodzin i opiekunów, którzy w razie utraty dziennego wsparcia będą zmuszeni ograniczać aktywność zawodową, co przełoży się na sytuację materialną gospodarstw domowych.

W związku z powyższym zwracam się z uprzejmą prośbą o przedstawienie przez panią minister stanowiska oraz informacji o dalszych planach w sprawie projektu UD 348, w szczególności o odpowiedź na następujące pytania.

1. Na jakim etapie znajdują się prace nad projektem UD 348 i jakie jest uzasadnienie wprowadzenia rozwiązań, które, według środowiska WTZ, nie były przedmiotem wcześniejszych merytorycznych konsultacji z praktykami?

2. Jakie dane, analizy i badania empiryczne stanowią podstawę propozycji ograniczenia uczestnictwa w WTZ do 3 kompleksowych ocen funkcjonowania (maksymalnie 6 lat i 6 miesięcy), zwłaszcza w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością znaczną i umiarkowaną?

3. Jak ministerstwo zamierza zapewnić ciągłość wsparcia po opuszczeniu WTZ przez uczestników, w szczególności przy obecnych ograniczeniach dostępności miejsc w ŚDS i innych formach pomocy?

4. Jakie działania równoległe planowane są w celu rozbudowy tzw. ścieżek wyjścia z WTZ – zatrudnienia wspomaganego, ZAZ, ZPChr, spółdzielni socjalnych oraz innych form aktywizacji – tak aby rotacja była wynikiem realnej szansy, a nie administracyjnego limitu?

5. Jak ministerstwo ocenia wpływ proponowanego odebrania finansowania WTZ w czasie prób zatrudnienia uczestnika na stabilność ekonomiczną placówek oraz na ich gotowość do wspierania aktywizacji zawodowej?

6. Czy planowane jest wprowadzenie mechanizmów uwzględniających zróżnicowanie regionalne (dostępność transportu, innych placówek, kwestia rynku pracy), aby rozwiązania ustawowe nie pogłębiały nierówności terytorialnych w dostępie do rehabilitacji?

Jednocześnie przekazuję postulaty zgłaszane przez WTZ w Nowej Soli:

— wstrzymanie dalszych prac nad projektem UD 348 w obecnym kształcie,

— przeprowadzenie rzeczywistych, szerokich konsultacji społecznych z udziałem środowiska warsztatów terapii zajęciowej,

— wypracowanie kompleksowych rozwiązań systemowych obejmujących wszystkie kluczowe elementy wsparcia osób z niepełnosprawnościami, tak aby zmiany nie prowadziły do przerwania rehabilitacji, lecz zmierzały do realnej poprawy jakości życia i aktywności społeczno-zawodowej.

Z poważaniem
Wadim Tyszkiewicz
senator RP